ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 29ης Απριλίου 2004 *

Στην υπόθεση C-298/00 P,

Ιταλική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από τον I. Braguglia, επικουρούμενο από τον G. Aiello, avvocato dello Stato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (τέταρτο πενταμελές τμήμα) της 15ης Ιουνίου 2000, T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, T-600/97 έως T-607/97, T-1/98, T-3/98 έως T-6/98, και T-23/98, Alzetta κ.λπ..κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. II-2319), με την οποία ζητείται η εξαφάνιση της εν λόγω αποφάσεως,

όπου οι λοιποί διάδικοι είναι:

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον V. Di Bucci, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

Impresa Edo Collorigh κ.λπ., εκπροσωπούμενη από τον V. Cinque, avvocato,

Mauro Alzetta κ.λπ.,

Masotti Srl κ.λπ.,

Impresa Anna Maria Baldo κ.λπ.,

SUTES SpA κ.λπ.,

Ditta Pietro Stagno κ.λπ.,

Ditta Carlo Fabris & C. Snc,

Ditta Franco D'Odorico,

Ditta Fiorindo Birri,

Ditta Maria Cecilia Framalicco,

Autotrasporti Claudio Di Viola & C. Snc

και

Impresa Amedeo Musso,

προσφεύγουσες πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, προεδρεύοντα του έκτου τμήματος, J. N. Cunha Rodrigues, J.-P. Puissochet, R. Schintgen και F. Macken (εισηγήτρια), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber,
γραμματέας: M.-F. Contet, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 20ής Μαρτίου 2003,

αφού άκουσε τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα κατά τη συνεδρίαση της 15ης Μαΐου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 3 Αυγούστου 2000, η Ιταλική Δημοκρατία άσκησε, δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, αναίρεση κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 15ης Ιουνίου 2000, Τ-298/97, Τ-312/97, Τ-313/97, Τ-315/97, Τ-600/97 έως Τ-607/97, Τ-1/98,

Τ-3/98 έως Τ-6/98 και Τ-23/98, Alzetta κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. II-2319, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε εν μέρει την προσφυγή με την οποία ζητήθηκε η μερική ακύρωση της αποφάσεως 98/182/ΕΚ της Επιτροπής, της 30ής Ιουλίου 1997, σχετικά με τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από την περιφέρεια Friuli-Venezia Giulia (Ιταλία) στις επιχειρήσεις οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων της περιφέρειας (ΕΕ 1998, L 66, σ. 18, στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση).

Το νομικό πλαίσιο και τα πραγματικά περιστατικά

Το νομικό πλαίσιο

2 Το νομικό πλαίσιο της διαφοράς παρατέθηκε στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ως εξής:

«2 Οι γενικές διατάξεις σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις που περιέχουν τα άρθρα 92 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 87 ΕΚ) και 93 και 94 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρα 88 ΕΚ και 89 ΕΚ) εφαρμόζονται στον τομέα των μεταφορών, υπό την επιφύλαξη της εφαρμογής των ειδικών διατάξεων του άρθρου 77 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 73 ΕΚ), σύμφωνα με το οποίο συμβιβάζονται με τη Συνθήκη οι ενισχύσεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες συντονισμού των μεταφορών ή που αντιστοιχούν στην αποκατάσταση ορισμένων βαρών συνυφασμένων με την έννοια της δημοσίας υπηρεσίας.

3 Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1107/70 του Συμβουλίου, της 4ης Ιουνίου 1970, περί ενισχύσεων που χορηγούνται στον τομέα των σιδηροδρομικών, οδικών και εσωτερικών πλωτών μεταφορών (ΕΕ ειδ. έκδ. 07/001, σ. 135), που τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 543/97 του Συμβουλίου, της 17ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ L 84, σ. 6), που στηρίζεται στο άρθρο 75 της Συνθήκης

ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 71 ΕΚ) και στα άρθρα 77 και 94 της Συνθήκης, επιβεβαιώνει, στο άρθρο του 2, ότι τα άρθρα 92 έως 94 της Συνθήκης εφαρμόζονται στον εν λόγω τομέα και διατυπώνει εξάλλου ορισμένους ιδιαίτερους κανόνες σχετικά με τις ενισχύσεις αυτές με την προϋπόθεση ότι αυτές αφορούν ειδικώς τη δραστηριότητα του τομέα αυτού. Διευκρινίζει έτσι τις περιπτώσεις και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα κράτη μέλη μπορούν να λαμβάνουν συντονιστικά μέτρα ή να επιβάλλουν βάρη συνυφασμένα με την έννοια της δημόσιας υπηρεσίας τα οποία συνεπάγονται την παροχή κρατικών ενισχύσεων κατά το άρθρο 77 της Συνθήκης.

4 Επί θεμάτων συντονισμού των μεταφορών, το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1107/70 επιτρέπει, μέχρις ότου αρχίσουν να ισχύουν οι κοινοτικοί κανόνες περί προσβάσεως στην αγορά μεταφορών, να χορηγούνται ενισχύσεις κατ' εξαίρεση και προσωρινά με σκοπό να εξαλείψουν, στο πλαίσιο ενός σχεδίου εξυγιάνσεως, [το πλεόνασμα δυναμικού] που προκαλεί σοβαρές διαρθρωτικές δυσχέρειες και να συμβάλουν έτσι στην αποτελεσματικότερη ικανοποίηση των αναγκών της αγοράς μεταφορών.

5 Στο πλαίσιο της θεσπίσεως μιας κοινής πολιτικής μεταφορών, η αγορά των διεθνών οδικών μεταφορών εμπορευμάτων ελευθερώθηκε μερικώς, εντός της Κοινότητας, με τη θέσπιση το 1969 ενός καθεστώτος ποσοστώσεων με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1018/68 του Συμβουλίου, της 19ης Ιουλίου 1968, σχετικά με την επιβολή κοινοτικής ποσοστώσεως στις οδικές μεταφορές εμπορευμάτων που πραγματοποιούνται μεταξύ κρατών μελών (JO L 175, σ. 13). Το 1991 και 1992, επί παραδείγματι, η κοινοτική ποσόστωση περιελάμβανε, αντιστοίχως, 47 094 και 65 936 άδειες, που κατανεμήθηκαν μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών σύμφωνα με μια καθορισμένη κλίμακα. Η Ιταλική Δημοκρατία έλαβε 5 550 άδειες το 1991 και 7 770 το 1992. Οι κοινοτικές άδειες έδιναν τη δυνατότητα στους κατόχους τους να πραγματοποιούν μεταφορές μεταξύ κρατών μελών επί ένα έτος. Το καθεστώς αυτό διατηρήθηκε σε ισχύ έως την 1η Ιανουαρίου 1993, ημερομηνία κατά την οποία ελευθερώθηκε πλήρως η δραστηριότητα αυτή με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 881/92 του Συμβουλίου, της 26ης Μαρτίου 1992, σχετικά με την πρόσβαση στην αγορά των οδικών εμπορευματικών μεταφορών μέσα στην Κοινότητα, οι οποίες έχουν ως σημείο αναχώρησης ή προορισμού το έδαφος κράτους μέλους ή διέρχονται από το έδαφος ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών (ΕΕ L 95, σ. 1).

6 Όσον αφορά την αγορά των εμπορευματικών μεταφορών στο εσωτερικό ενός κράτους μέλους, ο κανονισμός (ΕΟΚ) 4059/89 του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, για τον καθορισμό των όρων υπό τους οποίους γίνονται δεκτοί στις εθνικές οδικές εμπορευματικές μεταφορές σ' ένα κράτος μέλος μεταφορείς μη εγκατεστημένοι σ' αυτό (ΕΕ L 390, σ. 3), υπέβαλε, από 1ης Ιουλίου 1990, το καμποτάζ, ήτοι τη μεταφορά εμπορευμάτων στο εσωτερικό ενός κράτους μέλους από μεταφορέα που είναι εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος, σε μεταβατικό καθεστώς υπό τη μορφή κοινοτικής ποσοστώσεως με προοδευτική αύξηση. Η αρχική συνολική ποσόστωση περιελάμβανε 15 000 άδειες καμποτάζ διαρκείας δύο μηνών, που κατανεμήθηκαν μεταξύ των κρατών μελών σύμφωνα με μια καθορισμένη κλίμακα. Στο πλαίσιο αυτό, 1 767 άδειες χορηγήθηκαν στην Ιταλική Δημοκρατία. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 3118/93 του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 1993, για τον καθορισμό των όρων υπό τους οποίους γίνονται δεκτοί στις εθνικές οδικές εμπορευματικές μεταφορές σ' ένα κράτος μέλος μεταφορείς μη εγκατεστημένοι σ' αυτό (ΕΕ L 279, σ. 1), προέβλεψε τη διατήρηση αυτού του μεταβατικού καθεστώτος, υπό τη μορφή μιας συνολικής κοινοτικής ποσοστώσεως αρχικώς 30 000 αδειών (εκ των οποίων 3 520 για την Ιταλική Δημοκρατία) που αυξανόταν κατά 30 % ετησίως, έως την οριστική καθιέρωση της πλήρους ελευθερώσεως των δραστηριοτήτων καμποτάζ από 1ης Ιουλίου 1998.»

Τα πραγματικά περιστατικά

3 Τα στοιχεία που παρατίθενται στο σημείο αυτό προκύπτουν από τις ακόλουθες διαπιστώσεις επί των πραγματικών περιστατικών, στις οποίες προέβη το Πρωτοδικείο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση:

«7 Ο legge regionale αριθ. 28 της περιφέρειας Friuli-Venezia Giulia της 18ης Μαΐου 1981, σχετικά με τις παρεμβάσεις για την προώθηση και την ανάπτυξη των μεταφορών που ενδιαφέρουν την περιφέρεια Friuli-Venezia Giulia καθώς και της οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων για λογαριασμό τρίτων (στο εξής: νόμος αριθ. 28/1981), προέβλεπε, στα άρθρα του 4, 7 και 8, ορισμένα ενισχυτικά μέτρα υπέρ των επιχειρήσεων μεταφορών δρωσών για λογαριασμό τρίτων που είναι εγκατεστημένες στο έδαφος της περιφέρειας.

8 Το καθεστώς που θέσπισε ο νόμος αυτός αντικαταστάθηκε με τον legge regionale αριθ. 4 της 7ης Ιανουαρίου 1985, σχετικά με τις παρεμβάσεις για την προώθηση και την ανάπτυξη των μεταφορών που ενδιαφέρουν την περιφέρεια Friuli-Venezia Giulia καθώς και της οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων για λογαριασμό τρίτων (συνημμένο 113 της προσφυγής στην υπόθεση Τ-313/97, στο εξής: νόμος αριθ. 4/1985). Ο νόμος αριθ. 4/1985 θέσπισε, με τα άρθρα του 4 έως 6, ένα καθεστώς περιφερειακών ενισχύσεων κατά βάση ταυτιζόμενο με αυτό που είχε θεσπίσει ο νόμος αριθ. 28/1981.

9 Οι νόμοι αυτοί προέβλεπαν τρία μέτρα υπέρ των επιχειρήσεων οδικών μεταφορών δρωσών για λογαριασμό τρίτων που ήταν εγκατεστημένες στο έδαφος της περιφέρειας Friuli-Venezia Giulia:

α) την ετήσια χρηματοδότηση, για περίοδο δέκα ετών κατ' ανώτατο όριο, έως και 60 % (για τις ατομικές επιχειρήσεις) και 70 % (για τους συνεταιρισμούς και τις κοινοπραξίες) του επιτοκίου αναφοράς, που καθορίζεται με υπουργική απόφαση, των δανείων που συνάπτονται με σκοπό (άρθρα 4 των νόμων αριθ. 28/1981 και 4/1985):

— την πραγματοποίηση έργων υποδομής της επιχειρήσεως (κατασκευή, αγορά, επέκταση, αποπεράτωση και εκσυγχρονισμός των αναγκαίων εγκαταστάσεων για τις δραστηριότητες της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προορίζονται για την εναπόθεση, την αποθήκευση και τον χειρισμό των εμπορευμάτων)·

— την αγορά, την ανάπτυξη και την ανανέωση του κινητού και ακίνητου εξοπλισμού καθώς και των εσωτερικών μεταφορικών μέσων και των οδικών μέσων μεταφοράς·

β) τη χρηματοδότηση του κόστους των πράξεων χρηματοδοτικής μισθώσεως, για περίοδο τριών ή πέντε ετών, σχετικά με καινουργή οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα και των εναλλασσομένων αμαξωμάτων τους, προσαρμοσμένα στις δραστηριότητες οδικής μετα-

φοράς εμπορευμάτων καθώς και σχετικά με εγκαταστάσεις, μηχανές και εξοπλισμό για τη χρήση, τη συντήρηση και την επισκευή των οχημάτων και για τη διακίνηση των εμπορευμάτων, έως και 25 % (για τις ατομικές επιχειρήσεις) και 30% (για τους συνεταιρισμούς και τις κοινοπραξίες) της τιμής αγοράς των αγαθών. Η ενίσχυση αυτή, που προέβλεπαν τα άρθρα 7 του νόμου αριθ. 28/1981 και 5 του νόμου αριθ. 4/1985, μειώθηκε με μεταγενέστερους περιφερειακούς νόμους, για όλους τους αποδέκτες, σε 20 % και στη συνέχεια σε 15 % της τιμής αγοράς·

γ) την ετήσια χρηματοδότηση, υπέρ των κοινοπραξιών και των λοιπών συνεταιριστικών μορφωμάτων, έως και 50 %, των επενδύσεων που προορίζονταν για την κατασκευή ή την αγορά εγκαταστάσεων και εξοπλισμού που ήσαν αναγκαία για την επιδίωξη του σκοπού της κοινοπραξίας ή του συνεταιρισμού, ή προορίζονταν να συμβάλλουν στη διαχείριση και την ανάπτυξη των κοινών υπηρεσιών σταθμεύσεως, συντηρήσεως και επισκευής των οχημάτων, και των συναφών εγκαταστάσεων και εξοπλισμού (άρθρο 8 του νόμου υπ' αριθ. 28/1981 και άρθρο 6 του νόμου υπ' αριθ. 4/1985).

10 [...] το ποσό των προβλεπομένων πιστώσεων για τις σκοπούμενες στο άρθρο 4 του νόμου αριθ. 4/1985 ενισχύσεις, για την περίοδο μεταξύ 1985 και 1995, ανήλθε σε 13 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες (ITL) (6,7 εκατομμύρια ευρώ) και οι αιτήσεις που έγιναν δεκτές έφθασαν τις 155. Κατά μέσον όρον, το επίπεδο των καταβληθεισών ενισχύσεων κυμαινόταν μεταξύ 13 και 26 % των δαπανών και των τόκων των δανείων. Το προβλεπόμενο ποσό για την περίοδο μεταξύ 1981 και 1985 ανήλθε σε 930 εκατομμύρια ITL (0,4 εκατομμύρια ευρώ) και 14 αιτήσεις έγιναν δεκτές κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής (σημείο II της προσβαλλομένης αποφάσεως).

11 [...] οι προβλεπόμενες πιστώσεις για τις σκοπούμενες στο άρθρο 5 του νόμου αριθ. 4/1985 ενισχύσεις ανήλθαν σε 23 3000 εκατομμύρια ITL (11,8 εκατομμύρια ευρώ) κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ 1985 και 1995 και εγκρίθηκαν 1 691 αιτήσεις για μια μέση χρηματοδότηση της τάξεως του 19 %, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής. Το 1993 εγκρίθηκαν 83 αιτήσεις και το επίπεδο της ενισχύσεως ήταν 10 %. Από το 1981 έως το 1985, εγκρίθηκαν 305 αιτήσεις και καταβλήθηκαν 5 790 εκατομμύρια ITL (2,9 εκατομμύρια ευρώ) υπό μορφή ενισχύσεων (σημείο II της προσβαλλομένης αποφάσεως).

12 Σύμφωνα με τα στοιχεία που διαβίβασε η Ιταλική Κυβέρνηση στην Επιτροπή κατόπιν της κινήσεως της διοικητικής διαδικασίας, οι χορηγηθείσες ενισχύσεις κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6 του νόμου αριθ. 4/1985 προορίζονταν για επενδύσεις στον τομέα των συνδυασμένων μεταφορών (σημείο ΙΙ, έβδομη παράγραφος, της προσβαλλομένης αποφάσεως). Από την προσβαλλόμενη απόφαση (σημείο VIII, έβδομη παράγραφος) προκύπτει ότι οι ενισχύσεις αυτές αντιπροσώπευαν 10 έως 15 % του συνολικού ποσού των καταβληθεισών ενισχύσεων.

[...]

16 Με έγγραφο της 14ης Φεβρουαρίου 1997, η Επιτροπή ενημέρωσε την Ιταλική Κυβέρνηση σχετικά με την απόφασή της να κινήσει τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης κατά του καθεστώτος ενισχύσεων υπέρ των επιχειρήσεων οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων για λογαριασμό τρίτων, που καθιερώνουν οι νόμοι αριθ. 4/1985 και 28/1981 (ΕΕ 1997, C 98, σ. 16). Κάλεσε τις ιταλικές αρχές και τους τρίτους ενδιαφερομένους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους και να προσκομίσουν όλα τα έγγραφα, στοιχεία και δεδομένα που ήσαν αναγκαία για την εξέταση του συμβατού των εν λόγω ενισχύσεων με την κοινή αγορά. Η Επιτροπή έλαβε τις παρατηρήσεις της Ιταλικής Κυβερνήσεως στις 3 Απριλίου 1997 [...].

17 Στις 30 Ιουλίου 1997, η Επιτροπή ολοκλήρωσε τη διαδικασία, εκδίδοντας την προσβαλλόμενη απόφαση. [...]»

4 Το σημείο VI των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλόμενης αποφάσεως διευκρινίζει ότι, εφόσον οι επίδικες ενισχύσεις σκοπούν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων οδικών μεταφορών εμπορευμάτων για λογαριασμό τρίτων που είναι εγκατεστημένες στην περιφέρεια Friuli-Venezia Giulia (στο εξής: περιφέρεια), μειώνοντας το κανονικό κόστος της δραστηριότητάς τους, με το οποίο εξακολουθούν να βαρύνονται οι εκτός της εν λόγω περιφέρειας ανταγωνίστριες επιχειρήσεις, οι ενισχύσεις αυτές ευνοούσαν, συνεπώς, την ανταγωνιστικότητα των εν λόγω επιχειρήσεων και τον ειδικό αυτό τομέα, πράγμα που μπορούσε να προκαλέσει στρέβλωση του ανταγωνισμού.

5 Καταρχάς, η Επιτροπή διακρίνει, στο σημείο VII, τρίτο έως ενδέκατο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως, μεταξύ, αφενός, της τοπικής, περιφερειακής και εθνικής αγοράς οδικών μεταφορών εμπορευμάτων και, αφετέρου, της διεθνούς αγοράς οδικών μεταφορών εμπορευμάτων. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, μέχρι την έναρξη ισχύος του κανονισμού 4059/89, την 1η Ιουλίου 1990, η πρώτη αγορά δεν ήταν ανοικτή στον κοινοτικό ανταγωνισμό. Κατά συνέπεια, οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν πριν από την ημερομηνία αυτή στις επιχειρήσεις μεταφορών που δραστηριοποιούνται αποκλειστικώς σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο δεν μπορούσαν να επηρεάσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο και, επομένως, δεν αποτελούσαν κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Αντιθέτως, οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στις εν λόγω επιχειρήσεις μετά την ημερομηνία αυτή αποτελούν κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως, καθόσον ήταν ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

6 Όσον αφορά τη διεθνή αγορά οδικών μεταφορών εμπορευμάτων, η Επιτροπή επισημαίνει, με το σημείο III, τέταρτο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι ανοίχτηκε στον ενδοκοινοτικό ανταγωνισμό από το 1969, ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του κανονισμού 1018/68. Όπως υποστηρίζει στο σημείο VII, τελευταίο εδάφιο, των εν λόγω αιτιολογικών σκέψεων, αυτό συνεπάγεται ότι οι προβλεπόμενες από τους νόμους 28/1981 και 4/1985 ενισχύσεις ενίσχυαν, από το 1969, την οικονομική θέση και, κατά συνέπεια, τις δυνατότητες δράσεως των επιχειρήσεων οδικών μεταφορών εμπορευμάτων για λογαριασμό τρίτων της περιφέρειας έναντι της οικονομικής θέσεως των ανταγωνιστών τους, δηλαδή των επιχειρήσεων διεθνών μεταφορών, και μπορούσαν, ως εκ τούτου, να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Επομένως, οι εν λόγω ενισχύσεις αποτελούν κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης και ο τοπικός ή περιορισμένος χαρακτήρας του ανταγωνισμού των περιφερειακών μεταφορέων δεν μπορεί να αποκλείσει την εφαρμογή του άρθρου αυτού.

7 Η Επιτροπή, εξετάζοντας ακολούθως, στο σημείο VIII, ένατο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως, αν μπορούν να τύχουν εξαιρέσεως οι ενισχύσεις που για τους προεκτεθέντες λόγους χαρακτηρίσθηκαν ως κρατικές ενισχύσεις, θεωρεί ότι οι χορηγηθείσες κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6 του νόμου 4/1985 για τη χρηματοδότηση εξοπλισμού στον τομέα των συνδυασμένων μεταφορών μπορούν να υπαχθούν στο καθεστώς απαλλαγών του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο ε', του κανονισμού 1107/70. Καμία από τις λοιπές εξαιρέσεις που προβλέπει η εν λόγω διάταξη ή η Συνθήκη δεν ίσχυε για τις λοιπές χορηγηθείσες από την περιφέρεια ενισχύσεις.

8 Τέλος, στο σημείο VIII, τελευταίο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως, διευκρινίζεται ότι η χορηγηθείσα βάσει των νόμων 28/1981 και 4/1985 ενίσχυση προς τις επιχειρήσεις οδικών μεταφορών εμπορευμάτων της περιφέρειας που επιδίδονται σε τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές μεταφορές από την 1η Ιουλίου 1990, καθώς και προς τις επιχειρήσεις που επιδίδονται σε διεθνείς μεταφορές δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά κατά την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης. Η Επιτροπή καταλήγει, με το σημείο IX των εν λόγω αιτιολογικών σκέψεων, ότι, δεδομένου ότι η Ιταλική Κυβέρνηση εφάρμοσε το επίμαχο καθεστώς ενισχύσεων, χωρίς να συμμορφωθεί προς την υποχρέωση κοινοποιήσεως, το καθεστώς αυτό πρέπει να θεωρηθεί μη σύννομο, η δε ανάκτηση των εν λόγω ενισχύσεων είναι αναγκαία για την αποκατάσταση των ισότιμων όρων ανταγωνισμού που ίσχυαν πριν από τη χορήγηση των εν λόγω ενισχύσεων.

9 Το διατακτικό της προσβαλλόμενης αποφάσεως έχει ως εξής:

«*Άρθρο 1*

Οι επιδοτήσεις που χορηγήθηκαν βάσει των νόμων αριθ. 28/1981 και 4/1985 της περιφέρειας Friuli-Venezia Giulia (εφεξής επονομαζόμενες «οι επιδοτήσεις») προς επιχειρήσεις που εκτελούσαν αποκλειστικά τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές μεταφορές μέχρι την 1η Ιουλίου 1990 δεν συνιστούν κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

Άρθρο 2

Οι επιδοτήσεις που δεν καλύπτονται από το άρθρο 1 της παρούσας απόφασης συνιστούν ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης και είναι παράνομες επειδή τέθηκαν σε εφαρμογή κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

Άρθρο 3

Οι επιδοτήσεις που προορίζονται για τη χρηματοδότηση στοιχείων που είναι ειδικά προσαρμοσμένα για την εξυπηρέτηση των αναγκών των συνδυασμένων μεταφορών και τα οποία χρησιμοποιούνται αποκλειστικά στο πλαίσιο των συνδυασμένων μεταφορών συνιστούν ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης αλλά συμβιβάζονται ωστόσο με την κοινή αγορά βάσει του άρθρου 3 παράγραφος 1, στοιχείο ε', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1107/70.

Άρθρο 4

Οι επιδοτήσεις που χορηγήθηκαν σε επιχειρήσεις που εκτελούν τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές μεταφορές από την 1η Ιουλίου 1990 και σε επιχειρήσεις που εκτελούν διεθνείς μεταφορές δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά επειδή δεν εκπληρούν κανένα από τους όρους που απαιτούνται από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 92, παράγραφοι 2 και 3, της Συνθήκης παρεκκλίσεις, αλλά ούτε και καλύπτονται από τις προϋποθέσεις του κανονισμού (ΕΟΚ) 1107/70.

Άρθρο 5

Η Ιταλία καταργεί και ανακτά την ενίσχυση για την οποία γίνεται λόγος στο άρθρο 4. Η ενίσχυση επιστρέφεται με βάση τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου, με προσαύξηση κατά το ποσό των τόκων, οι οποίοι υπολογίζονται με βάση το επιτόκιο αναφοράς για τον υπολογισμό των καθεστώτων περιφερειακών ενισχύσεων και οι οποίοι αρχίζουν να τρέχουν από την ημερομηνία κατά την οποία καταβλήθηκε η σχετική ενίσχυση μέχρι την ημερομηνία της πραγματικής της επιστροφής.

[...]

Άρθρο 7

Η παρούσα απόφαση απευθύνεται στην Ιταλική Δημοκρατία.»

10 Κατόπιν της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, η περιφέρεια, η οποία είχε αναστείλει τη χορήγηση των επίδικων ενισχύσεων από 1ης Ιανουαρίου 1996, κατήργησε το προβλεπόμενο από τον νόμο 4/1985 καθεστώς ενισχύσεων και θέσπισε τα αναγκαία για την αναζήτηση των ήδη χορηγηθεισών ενισχύσεων.

Η διαδικασία, τα αιτήματα και οι ισχυρισμοί που προβλήθηκαν ενώπιον του Πρωτοδικείου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

11 Υπό τις συνθήκες αυτές, ορισμένες από τις αποδέκτριες των επίδικων ενισχύσεων επιχειρήσεις άσκησαν, με δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 2 Δεκεμβρίου 1997 (Τ-298/97), 11 Δεκεμβρίου 1997 (Τ-312/97 και Τ-313/97), 16 Δεκεμβρίου 1997 (Τ-315/97), 19 Δεκεμβρίου 1997 (Τ-600/97 έως Τ-607/97), 2 Ιανουαρίου 1998 (Τ-1/98), 5 Ιανουαρίου 1998 (Τ-3/98 έως Τ-6/98) και 26 Ιανουαρίου 1998 (Τ-23/98), προσφυγή με την οποία ζητούν τη μερική ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

12 Με την από 29 Σεπτεμβρίου 1998 διάταξη του προέδρου του τετάρτου πενταμελούς τμήματος, έγινε δεκτή η παρέμβαση της Ιταλικής Δημοκρατίας προς στήριξη των αιτημάτων των προσφευγουσών πρωτοδίκως επιχειρήσεων (στο εξής: προσφεύγουσες).

13 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 28 Οκτωβρίου 1997, η Ιταλική Δημοκρατία άσκησε, επιπλέον, προσφυγή πρωτοκολληθείσα με αριθμό C-372/97, με την οποια ζήτησε, κυρίως, τη μερική ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως και, επικουρικώς, την ακύρωση της αποφάσεως αυτής μόνον κατά το μέτρο που επιβάλλει, με το άρθρο της 5, την αναζήτηση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν από 1ης Ιουλίου 1990. Με διάταξη του Δικαστηρίου της 24ης Νοεμβρίου 1998, η διαδικασία αυτή ανεστάλη μέχρι της εκδόσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

14 Με τις ασκηθείσες ενώπιον του Πρωτοδικείου προσφυγές τους, οι προσφεύγουσες ζήτησαν, κυρίως, τη μερική ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως και, επικουρικώς, την ακύρωση της αποφάσεως αυτής μόνον κατά το μέρος που επιβάλλει στην Ιταλική Δημοκρατία, με το άρθρο της 5, την αναζήτηση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν από 1ης Ιουλίου 1990, προσαυξημένων με τόκους. Προς στήριξη των αιτημάτων τους, οι προσφεύγουσες προέβαλαν κατ' ουσίαν τέσσερις λόγους ακυρώσεως.

15 Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως που προβλήθηκε αντλήθηκε από προσβολή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Οι προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι η Επιτροπή, προβάλλοντας ως μοναδική αιτιολογία την απλή δυνατότητα επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών και μη αποδεικνύοντας την ύπαρξη πραγματικής και συγκεκριμένης απειλής στρεβλώσεως του ανταγωνισμού, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο. Εν προκειμένω, δεδομένου ότι το ύψος των επίδικων ενισχύσεων ήταν εξαιρετικώς χαμηλό, ότι οι αποδέκτες τους ασκούσαν δραστηριότητες κυρίως σε περιφερειακό επίπεδο και ότι η λειτουργία τους ήταν αντισταθμιστικής φύσεως, οι εν λόγω ενισχύσεις δεν ήταν ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, ούτε να στρεβλώσουν τον ανταγωνισμό. Επίσης, οι προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι η προσβαλλομένη απόφαση έπασχε ελλιπή αιτιολογία.

16 Το Πρωτοδικείο απέρριψε τον πρώτο λόγο ακυρώσεως, διευκρινίζοντας τους λόγους απορρίψεώς του με τις σκέψεις 76 έως 106 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Από την αιτιολογία αυτή προκύπτει, μεταξύ άλλων, αφενός, ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούνταν να αποδείξει ότι οι επίδικες ενισχύσεις είχαν πράγματι επιπτώσεις στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και στον ανταγωνισμό

και, αφετέρου, ότι ούτε το φερόμενο χαμηλό ύψος των εν λόγω ενισχύσεων ούτε το σχετικώς μικρό μέγεθος των αποδεκτριών επιχειρήσεων αλλά ούτε και το ότι οι επιχειρήσεις αυτές ασκούσαν τις δραστηριότητές τους σε τοπικό επίπεδο επέτρεπαν τη διαπίστωση ότι οι εν λόγω ενισχύσεις δεν είχαν επιπτώσεις στην αγορά και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Επιπλέον, η αιτίαση περί ανεπαρκούς αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως απορρίφθηκε επίσης από το Πρωτοδικείο, με την αιτιολογία ότι, στην απόφαση αυτή, η Επιτροπή επισήμανε λακωνικώς πλην σαφώς τους λόγους για τους οποίους οι εν λόγω ενισχύσεις ήταν ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό.

17 Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως που προέβαλαν οι προσφεύγουσες αντλήθηκε, αφενός, από την εκ μέρους της Επιτροπής προσβολή των άρθρων 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης και 3, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1107/7ο, όσον αφορά την ερμηνεία των εισαγουσών απόκλιση διατάξεων των εν λόγω άρθρων και, αφετέρου, από ελλιπή αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως επί του σημείου αυτού.

18 Το Πρωτοδικείο απέρριψε τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως, κρίνοντας, με τις σκέψεις 124 έως 135 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η προσβαλλομένη απόφαση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι πάσχει ούτε πλάνη περί το δίκαιο επί του σημείου αυτού ούτε, άλλωστε, ελλιπή αιτιολογία.

19 Με τον τρίτο τους λόγο ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι, εφόσον οι επίδικες ενισχύσεις θεσπίσθηκαν με νόμους προηγηθέντες της ελευθερώσεως του τομέα των μεταφορών, δεν έπρεπε να θεωρηθούν νέες ενισχύσεις, αλλά υφιστάμενες.

20 Το Πρωτοδικείο δέχθηκε αυτόν τον λόγο ακυρώσεως, μόνον κατά το μέρος που αφορά ενισχύσεις χορηγηθείσες στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται αποκλειστικώς στον τομέα των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών μεταφορών και τον απέρριψε κατά το μέρος που αφορά τις επιχειρήσεις που

δραστηριοποιούνται στον τομέα των διεθνών οδικών μεταφορών εμπορευμάτων. Οι λόγοι στους οποίους το Πρωτοδικείο στήριξε τη συλλογιστική του είναι οι ακόλουθοι:

«142 Κατά πάγια νομολογία, αποτελούν υφιστάμενες ενισχύσεις οι ενισχύσεις που θεσπίστηκαν πριν από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης ή της προσχωρήσεως του ενδιαφερομένου κράτους μέλους στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και εκείνες που εφαρμόστηκαν νομοτύπως υπό τις προβλεπόμενες στο άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης προϋποθέσεις (προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Banco Exterior de Espaqa, σκέψη 19, και της 17ης Ιουνίου 1999, C-295/97, Piaggio, Συλλογή 1999, σ. I-3735, σκέψη 48).

143 Ωσαύτως, ένα σύστημα ενισχύσεων που θεσπίζεται σε μια αγορά αρχικά κλειστή στον ανταγωνισμό πρέπει να θεωρείται, κατά την ελευθέρωση της αγοράς αυτής, ως υφιστάμενο σύστημα ενισχύσεων, στο μέτρο που δεν ενέπιπτε, κατά τον χρόνο θεσπίσεώς του, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, το οποίο ισχύει αποκλειστικά στους τομείς που είναι ανοικτοί στον ανταγωνισμό, λαμβανομένων υπόψη των όρων που διατυπώνονται στη διάταξη αυτή, σχετικά με τον επηρεασμό των μεταξύ των κρατών μελών εμπορικών συναλλαγών και των επιπτώσεων επί του ανταγωνισμού.

[...]

145 Εν προκειμένω, δεδομένου ότι ο κλάδος των διεθνών οδικών μεταφορών εμπορευμάτων ήταν ανοικτός στον ανταγωνισμό με τον κανονισμό 1018/68 από το 1969, τα εν λόγω συστήματα ενισχύσεων, που θεσπίστηκαν το 1981 και το 1985, ενέπιπταν κατά τον χρόνο της θεσπίσεώς τους στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης και έπρεπε, ως εκ τούτου, να θεωρηθούν ως νέα συστήματα ενισχύσεων υποκείμενα, ως τοιαύτα, στην υποχρέωση κοινοποιήσεως που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

146 Αντιθέτως, στο μέτρο που η αγορά του καμποτάζ ελευθερώθηκε με τον κανονισμό 4059/89 μόλις από 1ης Ιουλίου 1990, τα εν λόγω συστήματα ενισχύσεων δεν ενέπιπταν, κατά τον χρόνο της θεσπίσεώς τους το 1981 και το 1985, όσον αφορά τις χορηγούμενες ενισχύσεις στον κλάδο των τοπικών, περιφερειακών ή εθνικών μεταφορών, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

147 Συνεπώς, οι ενισχύσεις που καταβλήθηκαν σε επιχειρήσεις που πραγματοποιούν αποκλειστικά αυτό το είδος μεταφορών πρέπει να χαρακτηρισθούν ως υφιστάμενες ενισχύσεις και δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο, ενδεχομένως, παρά μόνον μιας αποφάσεως περί ασυμβιβάστου που παράγει αποτελέσματα για το μέλλον.

148 Συγκεκριμένα, δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 93, παράγραφοι 1 και 2, της Συνθήκης και σύμφωνα με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, στο πλαίσιο του αδιάλειπτου ελέγχου της των υφισταμένων ενισχύσεων, η Επιτροπή είναι αποκλειστικά αρμόδια να επιβάλει την κατάργηση ή την τροποποίηση των ενισχύσεων αυτών εντός της προθεσμίας που αυτή τάσσει. Συνεπώς, οι ενισχύσεις αυτές μπορούν να χορηγούνται νομοτύπως ενόσω η Επιτροπή δεν έχει διαπιστώσει το ασυμβίβαστό τους (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 30ής Ιουνίου 1992, C-47/91, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-4145, σκέψεις 23 και 25, και Banco Exterior de Espapa, που αναφέρθηκε ήδη, σκέψη 20).

[...]

150 Συνεπώς, η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί στον βαθμό που κηρύσσει παράνομες, με το άρθρο 2, τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από 1ης Ιουλίου 1990 στις επιχειρήσεις που πραγματοποιούν αποκλειστικά τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές μεταφορές, και επιβάλλει, με το άρθρο 5, την επιστροφή τους.»

21 Ο τέταρτος λόγος ακυρώσεως που προβάλλουν οι προσφεύγουσες αντλείται από το ότι το άρθρο 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο της 5, που προβλέπει την ανάκτηση ενισχύσεων ασυμβίβαστων προς τη Συνθήκη, διαπιστώνει χωρίς αμφισημία το ασυμβίβαστο των χορηγηθεισών από την 1η Ιουλίου 1990 ενισχύσεων με την κοινή αγορά, ημερομηνία που δεν ισχύει μόνο για τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στις επιχειρήσεις που ασχολούνται αποκλειστικώς με τις τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές μεταφορές, αλλά και στις επιχειρήσεις που ασχολούνται με τις διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων. Ως εκ τούτου, προσάπτεται στην Επιτροπή τόσο η παραβίαση των αρχών της αναλογικότητας και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, όσο και η παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογίας όσον αφορά την αναζήτηση των ενισχύσεων.

22 Το Πρωτοδικείο απέρριψε επίσης αυτόν τον λόγο ακυρώσεως με την παρατιθέμενη στις σκέψεις 162 έως 177 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως αιτιολογία, η οποία στηρίζεται στη άποψη ότι το άρθρο 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αφορά τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από την 1η Ιουλίου 1990 στις επιχειρήσεις που ασχολούνται με τις τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές μεταφορές καθώς και αυτές που χορηγήθηκαν στις επιχειρήσεις που ασχολούνται με τις διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων από τη θέσπιση των επίδικων καθεστώτων.

23 Το Πρωτοδικείο έκρινε επίσης ότι, δεδομένου ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή, οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν την ύπαρξη ούτε συγκεκριμένων στοιχείων από τα οποία προκύπτει ότι η υποχρέωση επιστροφής των ποσών των ατομικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν σε επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των διεθνών οδικών μεταφορών είναι προφανώς δυσανάλογη με τους σκοπούς της Συνθήκης, λαμβανομένων υπόψη των επιπτώσεων των εν λόγω ενισχύσεων στον ανταγωνισμό, ούτε κάποιας εξαιρετικής περιστάσεως δυνάμενης να θεμελιώσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη νομιμότητα των χορηγηθεισών στις εν λόγω επιχειρήσεις ενισχύσεων. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει επαρκή αιτιολογία επί του σημείου αυτού.

24 Το διατακτικό της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως έχει ως εξής:

«1) Ακυρώνει το άρθρο 2 της αποφάσεως 98/182/ΕΚ της Επιτροπής, της 30ής Ιουλίου 1997, σχετικά με τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από την

περιφέρεια Friuli-Venezia Giulia (Ιταλία) στις επιχειρήσεις οδικής μεταφοράς εμπορευμάτων της περιφέρειας, στο μέτρο που κηρύσσει παράνομες τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από 1ης Ιουλίου 1990 στις επιχειρήσεις που πραγματοποιούν αποκλειστικά τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές μεταφορές.

2) Ακυρώνει το άρθρο 5 της αποφάσεως 98/182 στο μέτρο που υποχρεώνει την Ιταλική Δημοκρατία να αναζητήσει τις ενισχύσεις αυτές.

3) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.

4) Κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα.»

Η αίτηση αναιρέσεως

25 Με την αίτησή της αναιρέσεως, η Ιταλική Δημοκρατία ζητεί από το Δικαστήριο:

— κυρίως, να ακυρώσει εν μέρει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση·

— επικουρικώς, να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση κατά το μέρος που επιβάλλει υποχρέωση αναζητήσεως των χορηγηθεισών ενισχύσεων, προσαυξημένων με τόκους·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

26 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως·

— να ακυρώσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ή, επικουρικώς, να την ακυρώσει στο μέτρο που με την απόφαση αυτή ακυρώθηκε εν μέρει η προσβαλλόμενη απόφαση·

— να καταδικάσει στα δικαστικά έξοδα την Ιταλική Δημοκρατία και την Impresa Edo Collorigh κ.λπ. (στο εξής: Collorigh κ.λπ.), οι οποίες συγκαταλέγονταν στους προσφεύγοντες στην πρωτοβάθμια δίκη.

27 Με το υπόμνημα που υπέβαλε προς απάντηση στην ανακοίνωση της αναιρέσεως, η Collorigh κ.λπ. ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο:

— να ακυρώσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, κατά το μέρος που:

— κηρύττει ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα διεθνών οδικών μεταφορών εμπορευμάτων, οι οποίες έλαβαν επιχορηγήσεις δυνάμει των νόμων 28/1981 και 4/1985·

— χαρακτηρίζει ως «νέες ενισχύσεις» τις επιχορηγήσεις προς επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στον τομέα των διεθνών οδικών μεταφορών εμπορευμάτων κατά την περίοδο από το 1981 μέχρι το 1985·

— διατάσσει στις αρμόδιες αρχές της Ιταλικής Δημοκρατίας να προβούν στην αναζήτηση των φερόμενων παράνομων ενισχύσεων·

— επικουρικώς, να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση, κατά το μέρος που επιβάλλει υποχρέωση αναζητήσεως των καταβληθεισών επιχορηγήσεων, προσαυξημένων με τόκους·

— ακόμη πιο επικουρικώς, να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση περιορίζοντας την υποχρέωση αναζητήσεως στο ελάχιστο ποσό και λαμβάνοντας υπόψη το πραγματικό κέρδος που αποκομίζουν οι οικείες επιχειρήσεις και τις φορολογικές επιβαρύνσεις που υφίστανται.

Επί της αντίθετης αιτήσεως αναιρέσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

28 Με την αντίθετη αίτησή της αναιρέσεως, η οποία πρέπει να εξεταστεί πρώτη, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο, αφενός, παρέβη τόσο την υποχρέωσή του να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το παραδεκτό των πρωτοβάθμιων προσφυγών και, αφετέρου, προσέβαλε το άρθρο 173, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 230, παράγραφος 4, ΕΚ, διάταξη που θέτει τον όρο η επίδικη πράξη να αφορά ατομικά τον προσφεύγοντα. Κατά την Επιτροπή, το Πρωτοδικείο έπρεπε να κηρύξει τις εν λόγω προσφυγές απαράδεκτες, με την αιτιολογία ότι δεν αφορούσαν

ατομικά τις προσφεύγουσες, καθόσον δεν μπορούσαν να επικαλεστούν ούτε στοιχεία που τις θίγουν λόγω ορισμένων ξεχωριστών ιδιοτήτων τους ούτε μια πραγματική κατάσταση που τις χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πραγματικό ή δυνητικό αποδέκτη των επίδικων ενισχύσεων.

29 Η Επιτροπή, θεωρώντας ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αποτελεί πράξη γενικής ισχύος, υποστηρίζει ότι η εν λόγω πράξη δεν αφορά ατομικά τις προσφεύγουσες, δεδομένου ότι πρόκειται για επιχειρήσεις που δεν επικαλέστηκαν και δεν μπορούν να επικαλεστούν κανένα ειδικό στοιχείο δυνάμενο να τις εξατομικεύσει σε σχέση με τις άλλες ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και που δεν μετέσχον στην τυπική διαδικασία εξετάσεων των επίδικων ενισχύσεων. Ειδικότερα, η απόφαση αυτή δεν προσέβαλε τα ειδικά δικαιώματα των προσφευγουσών, τα οποία διέφεραν από αυτά των λοιπών επιχειρήσεων που έλαβαν τις εν λόγω ενισχύσεις.

30 Σύμφωνα με την Επιτροπή, η ανάλυση αυτή επιβεβαιώνεται από τη νομολογία (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 10ης Ιουλίου 1986, 282/85, DEFI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2469, και της 2ας Φεβρουαρίου 1988, 67/85, 68/85 και 70/85, Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 219) και δεν αναιρείται από την απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 2000, C-15/98 και C-105/99, Ιταλία και Sardegna Lines κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-8855). Ειδικότερα, η περίπτωση της επιχειρήσεως την οποία αφορούσε η τελευταία αυτή υπόθεση ήταν διαφορετική, καθόσον η απόφαση της Επιτροπής δεν την έθιγε μόνον ως επιχείρηση δυνάμενη να επωφεληθεί του καθεστώτος ενισχύσεων, «αλλά και ως πραγματικό αποδέκτη ατομικής ενισχύσεως αποδεκτών χορηγηθείσας στο πλαίσιο του εν λόγω καθεστώτος, της οποίας την αναζήτηση διέταξε η Επιτροπή».

31 Η Επιτροπή επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι, καταρχάς, η εντολή αναζητήσεως των ήδη χορηγηθεισών ενισχύσεων αποτελεί μία μόνον πτυχή της προσβαλλομένης αποφάσεως, η οποία εξακολουθεί να αφορά όλους τους αποδέκτες, συμπεριλαμβανομένων και των δυνητικών αποδεκτών. Η Επιτροπή υποστηρίζει, ακολούθως, ότι το αν οι επιχειρήσεις υποχρεούνται πράγματι να επιστρέφουν τα ποσά των ενισχύσεων που τους χορηγήθηκαν μπορεί να καθοριστεί μόνον κατόπιν πολύπλοκων διαπιστώσεων. Τέλος, αν οι επιχειρήσεις στις οποίες χορηγήθηκαν, στο πλαίσιο καθεστώτων κηρυχθέντων

παράνομων και ασυμβίβαστων με την κοινή αγορά, ενισχύσεις των οποίων η αναζήτηση διατάχθηκε με απόφαση της Επιτροπής προσέβαλαν παραδεκτώς την εν λόγω απόφαση ενώπιον του Πρωτοδικείου, στις περιπτώσεις στις οποίες οι επιχειρήσεις αυτές δεν ασκήσουν προσφυγή, κάθε αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορώσα την ανάκτηση των εν λόγω ενισχύσεων θα κριθεί απαράδεκτη (βλ. απόφαση της 9ης Μαρτίου 1994, C-188/92, TWD Textilwerke Deggendorf, Συλλογή 1994, σ. I-833, σκέψεις 25 και 26). Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτή η κατάσταση έχει παράδοξο αποτέλεσμα, καθόσον οι αποδέκτριες επιχειρήσεις υποχρεούνται να προσβάλουν την απόφαση ενώπιον του Πρωτοδικείου εντός της στενής προθεσμίας που τάσσεται για την άσκηση προσφυγής ακυρώσεως, ακόμη και πριν μάθουν αν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, θα κληθούν πράγματι να επιστρέψουν τις ενισχύσεις που έλαβαν, δεδομένου ότι το αποτέλεσμα αυτό ενδέχεται να θίξει την έννομη προστασία των εν λόγω επιχειρήσεων.

32 Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτός ο λόγος ακυρώσεως αποτελεί λόγο δημοσίας τάξεως. Συνεπώς, δεδομένου ότι το Πρωτοδικείο έπρεπε να εξακριβώσει αυτεπαγγέλτως αν η προσβαλλόμενη απόφαση αφορά ατομικά τις προσφεύγουσες, το Δικαστήριο πρέπει να επιβάλει κυρώσεις για την παραβίαση της εν λόγω υποχρεώσεως. Επικουρικώς, η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το ζήτημα του παραδεκτού των προσφυγών που ασκήθηκαν πρωτοδίκως. Το Δικαστήριο, αποφαινόμενο σύμφωνα με το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, μπορεί να απορρίψει τις εν λόγω προσφυγές ως απαράδεκτες.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

33 Καταρχάς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή παραιτήθηκε από τα επικουρικά αιτήματά της, με τα οποία είχε ζητήσει την ακύρωση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά το μέρος που η απόφαση αυτή ακυρώνει εν μέρει την προσβαλλόμενη απόφαση.

34 Επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι το άρθρο 173 της Συνθήκης, βάσει του οποίου το Δικαστήριο ελέγχει τη νομιμότητα των κοινοτικών πράξεων, προβλέπει ότι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δύναται να ασκεί προσφυγή, λόγω αναρμοδιότητας, παραβάσεως ουσιώδους τύπου, παραβάσεως της εν λόγω

Συνθήκης ή οποιουδήποτε κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή της ή ακόμη λόγω καταχρήσεως εξουσίας, κατά των αποφάσεων που απευθύνονται σ' αυτό, καθώς και κατά αποφάσεων που, αν και εκδίδονται ως κανονισμοί ή αποφάσεις που απευθύνονται σε άλλο πρόσωπο, το αφορούν άμεσα και ατομικά.

35 Όταν μια απόφαση, κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως, δεν αφορά ατομικά ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο, στοιχείο που αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση ενεργητικής νομιμοποιήσεως στο πλαίσιο προσφυγής με την οποία ζητείται ο δικαστικός έλεγχος κοινοτικής πράξεως, η προσφυγή αυτή είναι απαράδεκτη, το δε απαράδεκτο αποτελεί, κατά συνέπεια, λόγο δημοσίας τάξεως που μπορεί ή και πρέπει να προβάλλεται αυτεπαγγέλτως από τον κοινοτικό δικαστή (βλ., ως προς το ζήτημα του εννόμου συμφέροντος διαδίκου για την άσκηση αναιρέσεως ή τη συνέχιση της εκδικάσεώς της, απόφαση της 19ης Οκτωβρίου 1995, C-19/93 P, Rendo κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. I-3319, σκέψη 13).

36 Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τα πρόσωπα που δεν είναι αποδέκτες αποφάσεως δεν μπορούν να επικαλεστούν το ότι η εν λόγω απόφαση τα αφορά ατομικά, παρά μόνον αν η απόφαση αυτή τα θίγει λόγω ορισμένων ξεχωριστών ιδιοτήτων ή μιας πραγματικής καταστάσεως που τα χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και έτσι τα εξατομικεύει κατά τρόπον ανάλογο προς αυτόν του αποδέκτη (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, Plaumann κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 197, 223, της 2ας Απριλίου 1998, C-321/95 P, Greenpeace Council κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-1651, σκέψεις 7 και 28, καθώς και την προπαρατεθείσα απόφαση Ιταλία και Sardegna Lines κατά Επιτροπής, σκέψη 32).

37 Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι μια επιχείρηση δεν μπορεί, καταρχήν, να προσβάλει μια απόφαση της Επιτροπής που απαγορεύει ένα τομεακό καθεστώς ενισχύσεων, αν η απόφαση αυτή αφορά την εν λόγω επιχείρηση μόνο λόγω του ότι η επιχείρηση δραστηριοποιείται στον οικείο τομέα και μπορεί να επωφεληθεί του εν λόγω καθεστώτος. Πράγματι, η απόφαση αυτή εμφανίζεται, από πλευράς της προσφεύγουσας επιχειρήσεως, ως μέτρο γενικής ισχύος εφαρμοζόμενο σε αντικειμενικώς καθοριζόμενες καταστάσεις και συνεπάγεται

έννομα αποτελέσματα για μια κατηγορία προσώπων τα οποία αφορά γενικώς και αφηρημένως (προπαρατεθείσα απόφαση Van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 15, απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1993, C-6/92, Federmineraria κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-6357, σκέψη 14, και προπαρατεθείσα απόφαση Ιταλία και Sardegna Lines κατά Επιτροπής, σκέψη 33).

38 Επιβάλλεται πάντως να υπομνησθεί η θέση που έλαβε το Δικαστήριο στην προπαρατεθείσα απόφαση Ιταλία και Sardegna Lines κατά Επιτροπής, με αφορμή την απόφαση 98/95/ΕΚ της Επιτροπής, της 21ης Οκτωβρίου 1997, σχετικά με τις ενισχύσεις που χορηγούνται από την περιφέρεια της Σαρδηνίας (Ιταλία) προς τον ναυτιλιακό κλάδο στη Σαρδηνία (ΕΕ 1998, L 20, σ. 30), που επέβαλε στην Ιταλική Δημοκρατία την υποχρέωση να αναζητήσει από κάθε πρόσωπο που επωφελήθηκε των επίμαχων δανείων και χρηματοδοτικών μισθώσεων το στοιχείο ενισχύσεως που αυτά περιείχαν. Συγκεκριμένα, με τις σκέψεις 34 και 35 της εν λόγω αποφάσεως, το Δικαστήριο έκρινε ότι, δεδομένου ότι η απόφαση 98/95 δεν αφορούσε την επιχείρηση Sardegna Lines μόνον ως επιχείρηση του ναυτιλιακού κλάδου στη Σαρδηνία δυνάμενη να υπαχθεί στο καθεστώς ενισχύσεων προς τους αρμοδίους για την εκμετάλλευση πλοίων στη Σαρδηνία, αλλά την αφορά επίσης υπό την ιδιότητα της του πραγματικού αποδέκτη ατομικής ενισχύσεως που χορηγήθηκε βάσει του καθεστώτος αυτού και της οποίας την αναζήτηση διέταξε η Επιτροπή, η εν λόγω απόφαση την αφορούσε ατομικά και η προσφυγή της κατά της αποφάσεως αυτής ήταν παραδεκτή.

39 Αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, αυτό συμβαίνει πράγματι εν προκειμένω, καθόσον η κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι προσφεύγουσες διαφέρει από την κατάσταση αιτούντων για τους οποίους μια απόφαση της Επιτροπής αποτελεί μέτρο γενικής ισχύος. Συγκεκριμένα, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν αφορά τις προσφεύγουσες της παρούσας υποθέσεως μόνον ως επιχειρήσεις του τομέα των οδικών μεταφορών εμπορευμάτων της περιφέρειας, οι οποίες δύνανται να υπαχθούν στο επίμαχο καθεστώς ενισχύσεων, αλλά και λόγω της ιδιότητάς τους των πραγματικών αποδεκτών των ατομικών ενισχύσεων που χορηγήθηκαν βάσει του καθεστώτος αυτού και των οποίων την αναζήτηση διέταξε η Επιτροπή. Όπως προκύπτει από τις σκέψεις 10 και 11 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ο αριθμός των αιτήσεων που έγιναν δεκτές και το προβλεπόμενο ποσό των επίδικων ενισχύσεων κατά τις περιόδους μεταξύ 1981 και 1985 καθώς και μεταξύ 1985 και 1995 διευκρινίστηκαν στο σημείο II των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως και, συνεπώς, η Επιτροπή δεν μπορούσε να αγνοήσει την ύπαρξη των εν λόγω πραγματικών αποδεκτών.

40 Δεδομένου ότι από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι, εν προκειμένω, οι προσφυγές των προσφευγουσών επιχειρήσεων ήταν παραδεκτές, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, όταν παράλειψε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το παραδεκτό των προσφυγών και να εξακριβώσει αν η προσβαλλόμενη απόφαση αφορούσε ατομικά τις προσφεύγουσες.

41 Κατά συνέπεια, η αντίθετη αίτηση αναιρέσεως της Επιτροπής πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη.

Επί της ουσίας

42 Προς στήριξη της αιτήσεώς της αναιρέσεως, η Ιταλική Δημοκρατία προβάλλει δύο λόγους. Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, ισχυρίζεται κατ' ουσίαν ότι το Πρωτοδικείο προσέβαλε το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Με το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου αναιρέσεως, υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο, ερμηνεύοντας τη διάταξη αυτή, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο. Με το δεύτερο και το τρίτο σκέλος αυτού του λόγου αναιρέσεως, η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε σφάλμα εκτιμήσεως, όταν έκρινε ότι οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των οδικών μεταφορών εμπορευμάτων (στο εξής: επίδικες ενισχύσεις) είχαν επιπτώσεις στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και στον ανταγωνισμό και πρέπει, κατά συνέπεια, να χαρακτηρισθούν ως καθεστώτα νέων ενισχύσεων, τα οποία χρήζουν κοινοποιήσεως σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Με το τέταρτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως, η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πάσχει ανεπαρκή αιτιολογία όσον αφορά τις επιπτώσεις των επίδικων ενισχύσεων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, που αφορά το αίτημα επιστροφής των εν λόγω ενισχύσεων, η Ιταλική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε σφάλμα εκτιμήσεως και παραβίασε τις αρχές της αναλογικότητας και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως

Επί του πρώτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από την πλάνη περί το δίκαιο στην οποία υπέπεσε το Πρωτοδικείο κατά την ερμηνεία του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης

— Επιχειρήματα των διαδίκων

43 Η Ιταλική Δημοκρατία καθώς και η Collorigh κ.λπ. διατείνονται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, όταν έκρινε ότι το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν πρέπει να ερμηνευθεί στενά, κατά την έννοια δηλαδή ότι απαιτεί την ύπαρξη πραγματικών και συγκεκριμένων επιπτώσεων των ενισχύσεων που αφορά η εν λόγω διάταξη στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Όπως υποστηρίζουν, το Πρωτοδικείο έπρεπε να ερμηνεύσει την εν λόγω διάταξη κατά την έννοια ότι επιβάλλει στην Επιτροπή την υποχρέωση να αποδείξει και να διευκρινίσει αν υπήρχαν επιχειρήσεις που υπέστησαν ζημία και, ενδεχομένως, πόσες από τις επιχειρήσεις αυτές εθίγησαν.

44 Αντιθέτως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ούτε η ίδια ούτε το Πρωτοδικείο υποχρεούνταν να εξακριβώσουν αν τα μέτρα ενισχύσεως είχαν όντως προκαλέσει ζημία σε άλλες κοινοτικές επιχειρήσεις. Υποχρέωση διενέργειας της εξετάσεως αυτής δεν προκύπτει ούτε από τη διατύπωση του άρθρου 92 της Συνθήκης, που κάνει απλώς λόγο για τον κίνδυνο στρεβλώσεως του ανταγωνισμού, ούτε από την οικονομία της εν λόγω διατάξεως. Επίσης, η διενέργεια της εν λόγω εξετάσεως είναι σχεδόν αδύνατη, ιδίως σε κατακερματισμένες αγορές που χαρακτηρίζονται από την παρουσία πολλών επιχειρήσεων.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

45 Επί του σημείου αυτού, επιβάλλεται η επισήμανση ότι το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ορίζει τις ενισχύσεις τις οποίες διέπει ως ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής, στον βαθμό που επηρεάζουν το μεταξύ των κρατών μελών εμπόριο.

46 Οι κανόνες διαδικασίας που θέτει η Συνθήκη αποτελούν συνάρτηση του κατά πόσον πρόκειται για υφιστάμενες ή για νέες ενισχύσεις.

47 Όσον αφορά τις υφιστάμενες ενισχύσεις, βάσει των διατάξεων του άρθρου 93, παράγραφοι 1 και 2, της Συνθήκης και σύμφωνα με την αρχή της ασφάλειας δικαίου, αν η Επιτροπή διαπιστώσει, στο πλαίσιο του μόνιμου ελέγχου των εν λόγω ενισχύσεων και αφού προηγουμένως καλέσει τους ενδιαφερομένους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, ότι μια ενίσχυση δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά σύμφωνα με το άρθρο 92 της εν λόγω Συνθήκης, ή ότι η ενίσχυση αυτή χορηγήθηκε καταχρηστικώς, αποφασίζει ότι το οικείο κράτος πρέπει να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει εντός της ταχθείσας από την ίδια προθεσμίας. Επομένως, οι εν λόγω ενισχύσεις μπορούν να χορηγηθούν κανονικά, εφόσον η Επιτροπή δεν διαπίστωσε το ασυμβίβαστό τους με την κοινή αγορά (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψεις 23 και 25, και Banco Exterior de España, σκέψη 20).

48 Όσον αφορά τις νέες ενισχύσεις, το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης προβλέπει ότι η Επιτροπή ενημερώνεται, εντός εύλογης προθεσμίας για την υποβολή των παρατηρήσεών της, για τα σχέδια χορηγήσεως των εν λόγω ενισχύσεων. Κατόπιν αυτού, η Επιτροπή προβαίνει σε μια πρώτη εξέταση του σχεδίου ενισχύσεων. Αν, κατά το πέρας της εξετάσεως αυτής, κρίνει ότι ο οικείο σχέδιο δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, κινεί αμελλητί την κατ' αντιμωλία διαδικασία εξετάσεως. Στην περίπτωση αυτή, το οικείο κράτος μέλος δεν μπορεί να εκτελέσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η διαδικασία καταλήξει σε

τελική απόφαση. Συνεπώς, οι νέες ενισχύσεις υπόκεινται σε προληπτικό έλεγχο εκ μέρους της Επιτροπής και δεν μπορούν καταρχήν να χορηγηθούν καθόσον διάστημα δεν έχουν κηρυχθεί από την Επιτροπή συμβατές με τη Συνθήκη.

49 Όπως διαπίστωσε το Πρωτοδικείο με τις σκέψεις 77 έως 79 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή, στο πλαίσιο της εκ μέρους της εκτιμήσεως των νέων ενισχύσεων, οι οποίες πρέπει να της κοινοποιούνται πριν από την εφαρμογή τους, βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, υποχρεούται να αποδείξει αν οι εν λόγω ενισχύσεις δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και όχι αν έχουν πραγματικές επιπτώσεις σ' αυτό και στον ανταγωνισμό. Αν η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να αποδείξει, με την απόφασή της, τις πραγματικές επιπτώσεις των ήδη χορηγηθεισών ενισχύσεων, αυτό θα είχε ως συνέπεια να ευνοούνται τα κράτη μέλη που χορηγούν ενισχύσεις κατά παραβίαση της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, σε βάρος των κρατών μελών που κοινοποιούν τις ενισχύσεις κατά το στάδιο του σχεδιασμού τους (απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, επονομαζόμενη Boussac Saint Frères, Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψεις 32 και 33).

50 Συνεπώς, ορθώς το Πρωτοδικείο έκρινε, με τη σκέψη 95 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι δεν ήταν αναγκαίο να αποδειχθεί ότι ορισμένες κοινοτικές επιχειρήσεις υπέστησαν ζημία λόγω της χορηγήσεως των επίδικων ενισχύσεων. Επομένως, το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από το ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κατά την ερμηνεία του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

Επί του δευτέρου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από τις επιπτώσεις των επίδικων ενισχύσεων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και στον ανταγωνισμό

— Επιχειρήματα των διαδίκων

51 Η Ιταλική Δημοκρατία και η Collorigh κ.λπ. υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο έπρεπε να κρίνει, λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, ορισμένα κρίσιμα στοιχεία της δικογραφίας, ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν είχαν επιπτώσεις στο

ενδοκοινοτικό εμπόριο και στον ανταγωνισμό. Πρώτον, δεδομένου ότι, αφενός, το συνολικό ποσό των εν λόγω ενισχύσεων ήταν πολύ χαμηλό και, αφετέρου, οι οδικοί μεταφορείς της περιφέρειας κάλυπταν ελάχιστο τμήμα του τομέα των ενδοκοινοτικών μεταφορών, οι επιπτώσεις των ενισχύσεων αυτών δεν μπορούσαν παρά να είναι ασήμαντες. Δεύτερον, ο τομέας των διεθνών οδικών μεταφορών, που χαρακτηρίζεται από ποσοστώσεις και διμερείς συμφωνίες, δεν μπορούσε ακόμη να θεωρηθεί πλήρως ελευθερωμένος. Το Πρωτοδικείο έπρεπε, εξάλλου, να αποδείξει ότι η κοινοτική ποσόστωση που ίσχυε στην αγορά των διεθνών οδικών μεταφορών δεν είχε εξαντληθεί, ενώ στην πραγματικότητα είχε εξαντληθεί. Τρίτον, σύμφωνα με την Collorigh κ.λπ., το Πρωτοδικείο έπρεπε να αποκλείσει το ενδεχόμενο να είχε ενισχυθεί η οικονομική θέση των αποδεκτριών επιχειρήσεων λόγω του καθεστώτος των επίδικων ενισχύσεων, λαμβανομένου υπόψη ότι οι ενισχύσεις αυτές σκοπό είχαν να αντισταθμίσουν τον ανταγωνισμό που ασκούσαν οι επιχειρήσεις της Αυστρίας, της Κροατίας και της Σλοβενίας.

52 Η Επιτροπή αντιτάσσει, αφενός, ότι η εφαρμογή καθεστώτων ενισχύσεων που δεν ευνοεί μόνο μία επιχείρηση αλλά ολόκληρο τον τομέα, ιδίως όταν η δομή της αγοράς χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων μικρών διαστάσεων, επηρεάζει οπωσδήποτε το εμπόριο. Όπως ορθώς επισημαίνει το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 86 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο πλαίσιο αυτό, οι επιπτώσεις έστω και μιας σχετικά χαμηλού ύψους ενισχύσεως στον ανταγωνισμό και στο εμπόριο είναι δυνατό να μην είναι αμελητέα και η ενίσχυση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί μικρής σημασίας.

53 Αφετέρου, στον τομέα των διεθνών οδικών μεταφορών, στην Ιταλία, ακόμη και πριν από το 1969, ασκούνταν ορισμένου βαθμού ανταγωνισμός βάσει των διμερών συμφωνιών που συνήφθησαν με την Ιταλική Δημοκρατία. Το 1981 και το 1985, όταν θεσπίστηκαν τα καθεστώτα των επίδικων ενισχύσεων, οι κοινοτικές ποσοστώσεις παρέσχον σε όλους τους μεταφορείς που διέθεταν τις προβλεπόμενες άδειες τη δυνατότητα να συνάψουν κάθε είδους σχέσεις μεταφορών μεταξύ δύο κρατών μελών καθώς και να δημιουργήσουν ή να ενισχύσουν μια σχέση ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων εγκατεστημένων σε διαφορετικά κράτη μέλη, όπως επισήμανε το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 145 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Εξάλλου, με την ίδια σκέψη, το Πρωτοδικείο ορθώς επισήμανε τους λόγους για τους οποίους θεώρησε ότι τα πλεονεκτήματα που παρασχέθηκαν στις επιχειρήσεις διεθνών οδικών μεταφορών εμπορευμάτων αποτελούν κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια της Συνθήκης.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

54 Πρώτον, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, το σχετικά χαμηλό ύψος μιας ενισχύσεως ή το σχετικά μικρό μέγεθος της επιχειρήσεως που λαμβάνει την ενίσχυση δεν αποκλείουν a priori τη δυνατότητα επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών (βλ. αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 1990, C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής, επονομαζόμενη Tubemeuse, Συλλογή 1990, σ. I-959, σκέψη 43, της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, C-278/92 έως C-280/92, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4103, σκέψη 42, και της 24ης Ιουλίου 2003, C-280/00, Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg, Συλλογή 2003, σ. I-7747, σκέψη 81). Οι ενισχύσεις σχετικά μικρής σημασίας είναι ικανές να επηρεάσουν τον ανταγωνισμό και το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών στην περίπτωση που στον τομέα όπου δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις που τις λαμβάνουν επικρατεί έντονος ανταγωνισμός (βλ. αποφάσεις της 11ης Νοεμβρίου 1987, 259/85, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4393, σκέψη 24, και της 26ης Σεπτεμβρίου 2002, C-351/98, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8031, σκέψη 63).

55 Το Πρωτοδικείο, αφού διαπίστωσε ότι η εν λόγω νομολογία μπορούσε να εφαρμοστεί εν προκειμένω, ορθώς έκρινε, αφενός, με τις σκέψεις 84 και 86 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το μικρό μέγεθος των αποδεκτριών επιχειρήσεων και το χαμηλό σχετικά ύψος των χορηγηθεισών ενισχύσεων δεν καθιστούσαν δυνατή την αποτροπή όλων των επιπτώσεων επί του ανταγωνισμού και του εμπορίου, οσάκις η δομή της αγοράς χαρακτηρίζεται, όπως στον κλάδο των οδικών μεταφορών εμπορευμάτων, από την παρουσία μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων μικρών διαστάσεων. Αφετέρου, όπως επισήμανε το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 94 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, μολονότι οι μεταφορείς της περιφέρειας Friuli-Venezia Giulia δεν είχαν παρά πολύ μικρή συμμετοχή στον εν λόγω τομέα, αυτός ο περιορισμένος χαρακτήρας του ανταγωνισμού δεν αποκλείει την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Το Πρωτοδικείο καταλήγει, στην ίδια σκέψη, ότι οι επίδικες ενισχύσεις ενίσχυαν την οικονομική θέση και, συνεπώς, τις δυνατότητες δράσεως των οδικών μεταφορέων εμπορευμάτων για λογαριασμό τρίτων της περιφέρειας σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους και μπορούσαν, ως εκ τούτου, να έχουν επιπτώσεις στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

56 Δεδομένου ότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν προέβαλε κανένα στοιχείο που να δικαιολογεί ότι το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη, εν προκειμένω, τις αρχές που αναγνώρισε το Δικαστήριο με την αναφερθείσα στη σκέψη 54 της παρούσας αποφάσεως νομολογία, το επιχείρημα αυτό που αφορά τις επιπτώσεις των επίδικων ενισχύσεων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και τον ανταγωνισμό πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

57 Δεύτερον, το επιχείρημα της Ιταλικής Δημοκρατίας και της Collorigh κ.λπ. ότι το Πρωτοδικείο έπρεπε να κρίνει ότι ο τομέας των διεθνών οδικών μεταφορών, που χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη ποσοστώσεων και διμερών συμφωνιών, δεν μπορούσε ακόμη να θεωρηθεί πλήρως ελευθερωμένος κατά την ημερομηνία εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως και, κατά συνέπεια, δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι οι επίδικες ενισχύσεις είχαν επιπτώσεις στον ανταγωνισμό, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

58 Συγκεκριμένα, με τη σκέψη 92 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι, δυνάμει των σχετικών διατάξεων του κανονισμού 1018/68, οι κοινοτικές άδειες, που εκδίδονταν στο όνομα του μεταφορέα και μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για ένα και μόνον όχημα, χορηγούνταν, στο πλαίσιο των εθνικών ποσοστώσεων, για διάρκεια ενός έτους προκειμένου για τις διεθνείς μεταφορές, οι δε κάτοχοι αδείας διεθνών μεταφορών δικαιούνταν, εντός των χρονικών αυτών περιόδων, να πραγματοποιούν, με ένα όχημα, απεριορίστως, μεταφορές εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών της επιλογής τους.

59 Συνεπώς, ορθώς το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι τα καθεστώτα ποσοστώσεων που ίσχυαν από το 1969 έως το 1993 στην αγορά των διεθνών οδικών μεταφορών εμπορευμάτων δημιούργησαν μια κατάσταση ουσιαστικού ανταγωνισμού εντός των ορίων των καθορισθεισών ποσοστώσεων, η οποία μπορούσε να επηρεαστεί από τη χορήγηση των επίδικων ενισχύσεων.

60 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε επίσης ορθώς, με τη σκέψη 96 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, έστω και αν υποτεθεί ότι η κοινοτική ποσόστωση είχε εξαντληθεί, το στοιχείο αυτό δεν επέτρεπε το συμπέρασμα ότι οι εν λόγω ενισχύσεις δεν είχαν επιπτώσεις στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και στον ανταγωνισμό. Συγκεκριμένα, λαμβανομένης υπόψη της ελευθερίας επιλογής που εξασφαλίζουν τα συστήματα ποσοστώσεων στους κατόχους των κοινοτικών αδειών, όσον αφορά τα κράτη μέλη μεταξύ των οποίων μπορούν αυτοί να πραγματοποιούν διεθνείς μεταφορές, η εξάντληση των εν λόγω ποσοστώσεων δεν παρέχει, εν πάση περιπτώσει, καμία ένδειξη ως προς τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιήθηκαν οι ποσοστώσεις αυτές, ιδίως όσον αφορά τις διεθνείς μεταφορές από ή προς την Ιταλία ή, πιο συγκεκριμένα, από ή προς την περιφέρεια.

61 Τρίτον, κατά πάγια νομολογία, το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος επιδιώκει να επιτύχει την προσέγγιση, μέσω μονομερών μέτρων, των όρων ανταγωνισμού που ισχύουν σε ορισμένο οικονομικό τομέα με αυτούς που επικρατούν σε άλλα κράτη μέλη δεν μπορεί να στερήσει από τα μέτρα αυτά τον χαρακτήρα ενισχύσεως (αποφάσεις της 10ης Δεκεμβρίου 1969, 6/69 και 11/69, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 193, σκέψη 21, και της 19ης Μαΐου 1999, C-6/97, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-2981, σκέψη 21).

62 Κατά συνέπεια, ορθώς το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, με τη σκέψη 101 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν μπορούσαν να δικαιολογηθούν ούτε από την ύπαρξη υψηλοτέρων προεξοφλητικών τόκων στην Ιταλία ούτε από τον ανταγωνισμό που ασκούν επιχειρηματίες εγκατεστημένοι στην Αυστρία, την Κροατία ή τη Σλοβενία. Το επιχείρημα της Collorigh κ.λπ. ότι το Πρωτοδικείο έπρεπε να αποκλείσει το ενδεχόμενο να είχε ενισχυθεί η οικονομική θέση των αποδεκτριών επιχειρήσεων λόγω του καθεστώτος των εν λόγω ενισχύσεων, καθόσον οι ενισχύσεις αυτές ήταν ικανές να αντισταθμίσουν τον εν λόγω ανταγωνισμό, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

63 Συνεπώς, το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από τις επιπτώσεις των επίδικων ενισχύσεων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και στον ανταγωνισμό, πρέπει να απορριφθεί εξ ολοκλήρου ως αβάσιμο.

Επί του τρίτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από πλάνη εκτιμήσεως κατά τον χαρακτηρισμό των επίδικων ενισχύσεων ως νέων ενισχύσεων.

— Επιχειρήματα των διαδίκων

64 Η Ιταλική Δημοκρατία και η Collorigh κ.λπ. βάλλουν κατά της διαπιστώσεως στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 145 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι δηλαδή, δεδομένου ότι οι επίδικες ενισχύσεις ενέπιπταν, κατά τον χρόνο της θεσπίσεώς τους, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, έπρεπε, ως εκ τούτου, να θεωρηθούν ως νέα συστήματα ενισχύσεων υποκείμενα, για τον λόγο αυτό, στην υποχρέωση κοινοποιήσεως που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Όπως υποστηρίζουν, το Πρωτοδικείο έπρεπε να διαπιστώσει ότι οι εν λόγω ενισχύσεις, που χορηγήθηκαν το 1981 και το 1985 και αφορούσαν μια μη πλήρως ελευθερωμένη αγορά, έπρεπε να θεωρηθούν υφιστάμενες ενισχύσεις και δεν μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο, αν συνέτρεχαν λόγοι, αποφάσεως περί ασυμβατότητας παράγουσας αποτελέσματα για το μέλλον.

65 Αντιθέτως, μολονότι η Επιτροπή δεν αμφισβητεί την ερμηνεία περί υφιστάμενων ενισχύσεων, στην οποία προβαίνει το Πρωτοδικείο με τις σκέψεις 142 και 143 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, επισημαίνει ωστόσο ότι πρόκειται για μια ιδιαιτέρως ευρεία ερμηνεία της έννοιας των υφιστάμενων ενισχύσεων. Εν πάση περιπτώσει, εφόσον οι επίδικες ενισχύσεις χορηγήθηκαν το 1981 και το 1985 και αφορούσαν τομέα ανοικτό στον ανταγωνισμό, ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης και έπρεπε να θεωρηθούν ως νέες ενισχύσεις.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

66 Εν προκειμένω, όπως ορθώς επισήμανε το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 5 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ο τομέας των διεθνών οδικών μεταφορών εμπορευμάτων ήταν ήδη εν μέρει ανοικτός στον κοινοτικό ανταγωνισμό από το 1969, βάσει του κανονισμού 1018/68, και ελευθερώθηκε πλήρως την 1η Ιανουαρίου 1993.

67 Από τα ανωτέρω το Πρωτοδικείο συνάγει, με τη σκέψη 94 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι επίδικες ενισχύσεις ενίσχυαν την οικονομική θέση και, ως εκ τούτου, τις δυνατότητες δράσεως των οδικών μεταφορέων για λογαριασμό τρίτων της περιφέρειας σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους και μπορούσαν, ως εκ τούτου, να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

68 Επομένως, οι εν λόγω ενισχύσεις, που θεσπίσθηκαν το 1981 και το 1985, ενέπιπταν, από τη στιγμή της θεσπίσεώς τους, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Ως εκ τούτου, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο διαπιστώνοντας, με τη σκέψη 145 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, για τον λόγο αυτό, οι εν λόγω ενισχύσεις έπρεπε να θεωρηθούν ως νέα συστήματα ενισχύσεων υποκείμενα, ως τοιαύτα, στην υποχρέωση κοινοποιήσεως που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

69 Κατά συνέπεια, το τρίτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από πλάνη εκτιμήσεως κατά τον χαρακτηρισμό των επίδικων ενισχύσεων ως νέων ενισχύσεων, είναι απορριπτέο.

Επί του τετάρτου σκέλους του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από ελλιπή αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως

70 Όσον αφορά το τέταρτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως που αντλείται από ελλιπή αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά το ζήτημα των επιπτώσεων των επίδικων ενισχύσεων στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι το Πρωτοδικείο διευκρίνισε διεξοδικώς, με τις σκέψεις 76 έως 106 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή είχε θεωρήσει ότι οι εν λόγω ενισχύσεις ήταν ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό.

71 Συνεπώς, το τέταρτο σκέλος του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από ελλιπή αιτιολογία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

72 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, κανένα από τα τέσσερα σκέλη του πρώτου λόγου αναιρέσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτό και, ως εκ τούτου, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του ως αβάσιμος.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

73 Με τον δεύτερο λόγο αναιρέσεως, που περιλαμβάνει τρία σκέλη, η Ιταλική Δημοκρατία προσάπτει στο Πρωτοδικείο, αφενός, ότι υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση συνάδει με τις αρχές της αναλογικότητας και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, κατά το μέτρο που επιβάλλει την αναζήτηση των επίδικων ενισχύσεων αυξημένων με τόκους, και, αφετέρου, ότι δεν έλαβε υπόψη το εύρος της υποχρεώσεως αναζητήσεως των εν λόγω ενισχύσεων.

Επί του πρώτου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας

— Επιχειρήματα των διαδίκων

74 Με το πρώτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, η Collorigh κ.λπ. υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο έπρεπε να διαπιστώσει ότι η Επιτροπή αμέλησε να προσκομίσει τα στοιχεία που μπορούσαν να αποδείξουν ότι η αναζήτηση των επίδικων ενισχύσεων ήταν είτε εύλογη είτε αναγκαία. Η

Ιταλική Δημοκρατία επισημαίνει, από πλευράς της, ότι, μολονότι οι εν λόγω ενισχύσεις επηρέαζαν ελάχιστα την κατάσταση των αποδεκτριών επιχειρήσεων, η επιστροφή τους τις επιβάρυνε ιδιαιτέρως, καθόσον μπορούσε να προκαλέσει οικονομική καταστροφή σε πολλές από αυτές.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

75 Κατά πάγια νομολογία, την οποία ορθώς μνημονεύει το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 169 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, η κατάργηση μιας παράνομης ενισχύσεως μέσω της αναζητήσεώς της αποτελεί τη λογική συνέπεια της διαπιστώσεως του παράνομου χαρακτήρα της. Κατά συνέπεια, η αναζήτηση μιας κρατικής ενισχύσεως, παρανόμως χορηγηθείσας, με σκοπό την αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως, δεν μπορεί, καταρχήν, να θεωρηθεί ως μέτρο δυσανάλογο προς τους στόχους των διατάξεων της Συνθήκης στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Tubemeuse, σκέψη 66, και την απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 1997, C-169/95, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλλογή 1997, σ. I-135, σκέψη 47).

76 Με την ανάκτηση της ενισχύσεως, ο αποδέκτης της χάνει το πλεονέκτημα που διέθετε στην αγορά έναντι των ανταγωνιστών του και αποκαθίσταται η πρότερη της χορηγήσεως της ενισχύσεως κατάσταση (βλ. απόφαση της 4ης Απριλίου 1995, C-350/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1995, σ. I-699, σκέψη 22). Από τη λειτουργία αυτή της επιστροφής της ενισχύσεως προκύπτει επίσης ότι, κατά κανόνα, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, οσάκις η Επιτροπή ζητεί από κράτος μέλος να αναζητήσει τα ποσά που χορηγήθηκαν υπό μορφή παράνομων ενισχύσεων, δεν υπερβαίνει τη διακριτική της ευχέρεια, την οποία έχει αναγνωρίσει η νομολογία του Δικαστηρίου, διότι δεν πράττει άλλο από το να ζητεί την αποκατάσταση της προτέρας καταστάσεως (βλ. αποφάσεις της 17ης Ιουνίου 1999, C-75/97, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-3671, σκέψη 66, και της 7ης Μαρτίου 2002, C-310/99, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-2289, σκέψη 99).

77 Όσον αφορά το επιχείρημα της Collorigh κ.λπ. ότι η επιστροφή των επίδικων ενισχύσεων αποτελούσε ιδιαιτέρως μεγάλη επιβάρυνση για τις αποδέκτριες επιχειρήσεις, δυνάμενη να επιφέρει πιθανή εξαφάνιση από την αγορά πολλών από τις επιχειρήσεις αυτές και να προκαλέσει με τον τρόπο αυτό σοβαρή κρίση τόσο στον εργασιακό τομέα όσο και σε κοινωνικό επίπεδο, οπότε η εν λόγω αναζήτηση να καθίσταται πρακτικώς αδύνατη, αρκεί η επισήμανση ότι οι περιστάσεις που επικαλείται η Collorigh κ.λπ. ουδόλως μπορούν να αποδείξουν ότι οι επίδικες ενισχύσεις είναι αδύνατον να αναζητηθούν. Πρόκειται απλώς για ενδεχόμενες εσωτερικές δυσκολίες.

78 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο φόβος αντιμετωπίσεως εσωτερικών δυσχερειών δεν μπορεί να δικαιολογήσει την εκ μέρους κράτους μέλους παράλειψη τηρήσεως των υποχρεώσεων που υπέχει από το κοινοτικό δίκαιο (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2000, C-404/97, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, Συλλογή 2000, σ. I-4897, σκέψη 52, προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Μαρτίου 2002, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 105, και της 26ης Ιουνίου 2003, C-404/00, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 2003, σ. I-6695, σκέψη 55).

79 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο ορθώς κατέληξε, με τη σκέψη 170 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι δεν προσκομίστηκε κανένα συγκεκριμένο στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι η υποχρέωση επιστροφής των επιμέρους ενισχύσεων που χορηγήθηκαν σε επιχειρήσεις που πραγματοποιούν διεθνείς μεταφορές είναι, λαμβανομένων υπόψη των επιπτώσεων των ενισχύσεων αυτών επί του ανταγωνισμού, προδήλως δυσανάλογη σε σχέση με τους στόχους της Συνθήκης.

80 Συνεπώς, το πρώτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, που η Ιταλική Δημοκρατία αντλεί από την εκ μέρους του Πρωτοδικείου παράλειψη τηρήσεως της αρχής της αναλογικότητας, είναι απορριπτέο.

Επί του δευτέρου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από παραβίαση της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

— Επιχειρήματα των διαδίκων

81 Μολονότι η Ιταλική Δημοκρατία δεν αμφισβητεί τη νομολογία του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία δεν παρέχεται, κατά κανόνα, σε κράτος μέλος που χορήγησε ενισχύσεις ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά η δυνατότητα να επικαλεστεί τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των αποδεκτών προκειμένου να απολλαγεί από την υποχρέωση αναζητήσεως των εν λόγω ενισχύσεων, υποστηρίζει, με το δεύτερο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, ότι η αρχή αυτή θα μπορούσε να αναδιατυπωθεί, ιδίως σε περιπτώσεις όπως η προκείμενη, στις οποίες το μέτρο εφαρμόστηκε επί ιδιαιτέρως μακρά περίοδο χωρίς αντιδράσεις και ήταν επί μακρόν σύννομο και συμβατό με τη Συνθήκη.

82 Η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει, αφενός, ότι ο χρονικός περιορισμός που θέτει το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά την υποχρέωση αναζητήσεως των επίδικων ενισχύσεων μπορούσε να δικαιολογηθεί εν προκειμένω, καθόσον επρόκειτο για ενισχύσεις θεσπισθείσες και χορηγηθείσες για διάστημα υπερβαίνον τη δεκατετραετία από την εκ μέρους της Επιτροπής κίνηση της διαδικασίας, η οποία συντελέστηκε τον Νοέμβριο του 1995, και, αφετέρου, ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αποτελεί reformatio in pejus της προσβαλλομένης αποφάσεως, κατά παραβίαση των αρχών προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και ασφάλειας δικαίου. Ακριβώς για να αποτραπεί η θέσπιση πράξεων προς αντιμετώπιση νομικών και οικονομικών καταστάσεων που παγιώθηκαν στον χρόνο, το άρθρο 15 του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999 για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ. 1), ορθώς προέβλεψε ότι η εξουσία παρεμβάσεως της Επιτροπής στον τομέα της αναζητήσεως παράνομων ενισχύσεων προβλέπεται εφόσον παρέλθει προθεσμία δέκα ετών από την ημερομηνία χορηγήσεώς τους. Μολονότι πρόκειται για διάταξη που δεν εφαρμόζεται ratione temporis εν προκειμένω, μπορούν να αντληθούν απ' αυτή χρήσιμα συμπεράσματα όσον αφορά την οριοθέτηση του χρονικού πλαισίου της αναζητήσεως των επίδικων ενισχύσεων.

83 Η Collorigh κ.λπ. συμμερίζεται την άποψη αυτή, επισημαίνοντας ότι είναι εσφαλμένη η διαπίστωση στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 173 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι δηλαδή οι επιχειρήσεις που έλαβαν τις εν λόγω ενισχύσεις δεν είχαν καμία δυνατότητα να επικαλεστούν εξαιρετικές περιστάσεις, στις οποίες θα μπορούσαν ευλόγως να στηρίξουν την εμπιστοσύνη τους ως προς τη νομιμότητα των ενισχύσεων αυτών, και να αντιταχθούν, κατά συνέπεια, στην επιστροφή τους. Όπως υποστηρίζει, το Πρωτοδικείο έλαβε υπόψη πολλά στοιχεία τα οποία μπορούν ασφαλώς να θεωρηθούν ως εξαιρετικές περιστάσεις.

84 Η Επιτροπή αντιτάσσει ότι ορθώς αρνήθηκε το Πρωτοδικείο, με τις σκέψεις 172 και 173 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, να διαπιστώσει την ύπαρξη εξαιρετικών περιστάσεων δυνάμενων να στηρίξουν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη όσον αφορά τη νομιμότητα των επίδικων ενισχύσεων.

85 Η Ιταλική Δημοκρατία δεν προβάλλει κανένα πειστικό επιχείρημα προς απόρριψη της διαπιστώσεως αυτής. Καταρχάς, ελλείψει οποιασδήποτε αποκλειστικής προθεσμίας, ο ισχυρισμός ότι τα μέτρα εφαρμόστηκαν επί δέκα ή δεκατέσσερα έτη αφότου η Επιτροπή κίνησε την τυπική διαδικασία εξετάσεως δεν ασκεί επιρροή και η αναφορά στο άρθρο 15 του κανονισμού 659/1999 δεν αποβαίνει χρήσιμη. Ακολούθως, είναι εσφαλμένος ο ισχυρισμός ότι το επίμαχο μέτρο ήταν «επί μακρόν νόμιμο και συμβατό με τη Συνθήκη». Το εν λόγω μέτρο, απεναντίας, ουδέποτε ήταν νόμιμο, δεδομένου ότι δεν κοινοποιήθηκε. Επιπλέον, όταν η Επιτροπή είχε την ευκαιρία να εξετάσει το εν λόγω μέτρο, το έκρινε ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά, η δε απόφασή της κυρώθηκε με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, η οποία δεν αμφισβητείται επί του σημείου αυτού. Τέλος, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της Ιταλικής Δημοκρατίας, η εν λόγω ασυμβατότητα δεν ανέκυψε αιφνιδίως, αλλά προσιδίαζε στις επίδικες ενισχύσεις από την ημερομηνία χορηγήσεώς τους.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

86 Επιβάλλεται η επισήμανση ότι δεν μπορεί βεβαίως να αποκλειστεί η δυνατότητα του αποδέκτη της παράνομης ενισχύσεως να επικαλεστεί τις

εξαιρετικές περιστάσεις που στήριξαν δικαιολογημένα την εμπιστοσύνη του στον νόμιμο χαρακτήρα της ενισχύσεως αυτής και, κατά συνέπεια, να αντιταχθεί στην επιστροφή της. Στην περίπτωση αυτή εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, στην κρίση του οποίου έχει υποβληθεί η υπόθεση, να εκτιμήσει τις εν λόγω περιστάσεις, αφού υποβάλει, ενδεχομένως, στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των κρίσιμων διατάξεων (απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-5/89, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1990, σ. I-3437, σκέψη 16, και προπαρατεθείσα απόφαση της 7ης Μαρτίου 2002, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 103).

87 Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, καταρχάς, με τη σκέψη 172 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι επίδικες ενισχύσεις χορηγήθηκαν χωρίς προηγουμένως να κοινοποιηθούν στην Επιτροπή, κατά παράβαση της υποχρεώσεως που υπέχουν τα κράτη μέλη από το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

88 Ακολούθως, ορθώς το Πρωτοδικείο κατάληξε, με την ίδια σκέψη της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το γεγονός ότι οι αποδέκτριες επιχειρήσεις είναι μικρών διαστάσεων επιχειρήσεις δεν δικαιολογεί την εμπιστοσύνη τους στη νομιμότητα των εν λόγω ενισχύσεων.

89 Τέλος, στο μέτρο που η Ιταλική Δημοκρατία ισχυρίζεται ότι, εφόσον οι αποδέκτριες επιχειρήσεις εμπιστεύονταν τη νομιμότητα ενισχύσεων που θεσπίζονται και χορηγούνται επί σειρά ετών, το Πρωτοδικείο έπρεπε να διαπιστώσει ότι αυτή η μακρά περίοδος είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί στους εν λόγω αποδέκτες δικαιολογημένη εμπιστοσύνη όσον αφορά την ανάκτηση των επίδικων ενισχύσεων, η οποία, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, δικαιολογούσε χρονικό περιορισμό της εξουσίας της Επιτροπής για την άσκηση των καθηκόντων της, αρκεί η απάντηση ότι η εν λόγω αποκλειστική προθεσμία πρέπει να τάσσεται εκ των προτέρων, λαμβανομένου υπόψη ότι ο καθορισμός της προθεσμίας αυτής και των λεπτομερειών εφαρμογής της εμπίπτει στην αρμοδιότητα του κοινοτικού νομοθέτη (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972, 52/69, Geigy κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 189, σκέψη 21). Κατά την ημερομηνία εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως πάντως, ο κοινοτικός νομοθέτης δεν είχε ακόμη τάξει αποκλειστική προθεσμία στον τομέα του ελέγχου των ενισχύσεων που χορηγούνται σύμφωνα με τη Συνθήκη, ο δε κανονισμός 659/1999, που τέθηκε σε ισχύ μόλις στις 16 Απριλίου 1999, δεν ίσχυε εν προκειμένω.

90 Ωστόσο, η θεμελιώδης επιταγή περί ασφάλειας δικαίου απαγορεύει στην Επιτροπή να καθυστερήσει επ' αόριστον την άσκηση των καθηκόντων της (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Geigy κατά Επιτροπής, σκέψεις 20 και 21, και απόφαση της 24ης Σεπτεμβρίου 2002, C-74/00 P και C-75/00 P, Falck και Acciaierie di Bolzano κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-7869, σκέψη 140). Συναφώς, η καθυστέρηση της Επιτροπής να διαπιστώσει το παράνομο ενισχύσεως και να αποφασίσει ότι η ενίσχυση πρέπει να καταργηθεί και να ανακτηθεί από κράτος μέλος μπορεί, υπό ορισμένες συνθήκες, να δημιουργήσει στους αποδέκτες της εν λόγω ενισχύσεως δικαιολογημένη εμπιστοσύνη βάσει της οποίας η Επιτροπή δεν θα έπρεπε να υποχρεώσει το οικείο κράτος μέλος να διατάξει την επιστροφή της ενισχύσεως αυτής (βλ. απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1987, 223/85, RSV κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4617, σκέψη 17). Εντούτοις, οι περιστάσεις της υποθέσεως στο πλαίσιο της οποίας εκδόθηκε η απόφαση αυτή ήταν εξαιρετικές και δεν παρουσιάζουν καμία ομοιότητα με αυτές της υπό κρίση υποθέσεως. Πράγματι, το επίμαχο στην απόφαση αυτή μέτρο αφορούσε τομέα στον οποίο από μακρού χορηγούνταν, με την έγκριση της Επιτροπής, κρατικές ενισχύσεις, αποσκοπούσε δε στην αντιμετώπιση των πρόσθετων δαπανών μιας εργασίας για την οποία είχε ήδη χορηγηθεί ενίσχυση κατόπιν σχετικής εγκρίσεως (απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2003, C-334/99, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-1139, σκέψη 44).

91 Εν πάση περιπτώσει, όταν πρόκειται για μη κοινοποιηθείσες κρατικές ενισχύσεις, η καθυστέρηση αυτή μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή μόνον αφ' ης στιγμής της γνωστοποιήθηκε η ύπαρξη των ασυμβίβαστων με την κοινή αγορά ενισχύσεων.

92 Εν προκειμένω, είναι γεγονός ότι η Επιτροπή έλαβε γνώση των επίδικων ενισχύσεων μόλις τον Σεπτέμβριο του 1995. Λαμβανομένου υπόψη, αφενός, ότι οι εν λόγω ενισχύσεις δεν είχαν εγκριθεί από την Επιτροπή και, αφετέρου, ότι η Επιτροπή δεν γνώριζε την περίπλοκη κατάσταση στο πλαίσιο της οποίας χορηγήθηκαν οι εν λόγω ενισχύσεις, ήταν, συνεπώς, αναγκαία η διεξαγωγή έρευνας πριν από την έκδοση αποφάσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, το διάστημα μεταξύ Σεπτεμβρίου 1995 και της ημερομηνίας εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, ήτοι της 30ής Ιουλίου 1997, είναι λογικό. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να προσαφθεί στο Πρωτοδικείο, επί του σημείου αυτού, παραβίαση της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

93 Ως εκ τούτου, το δεύτερο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως είναι απορριπτέο.

Επί του τρίτου σκέλους του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από το εύρος της υποχρεώσεως αναζητήσεως των επίδικων ενισχύσεων

— Επιχειρήματα των διαδίκων

94 Με το τρίτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, η Ιταλική Δημοκρατία υποστηρίζει ότι το άρθρο 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο της 5 και το οποίο προβλέπει την αναζήτηση των ασυμβίβαστων με τη Συνθήκη ενισχύσεων, δεν διακρίνει μεταξύ των ενισχύσεων προς επιχειρήσεις που πραγματοποιούν τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές οδικές μεταφορές και εκείνων που πραγματοποιούν διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων και ότι το εν λόγω άρθρο 4 διαπιστώνει, χωρίς αμφισημία, το ασυμβίβαστο όλων των ενισχύσεων που χορήγησε η περιφέρεια από 1ης Ιουλίου 1990. Συνεπώς, δεν ασκεί επιρροή, εν προκειμένω, η αρχή ότι, στις περιπτώσεις που το διατακτικό αποφάσεως παρουσιάζει αμφισημία, χωρεί παραπομπή στις αιτιολογικές σκέψεις της.

95 Η Επιτροπή αντιτάσσει ότι δεν είναι βέβαιο αν η ημερομηνία που αναφέρει το άρθρο 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ήτοι η 1η Ιουλίου 1990, αφορά αποκλειστικώς τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στις επιχειρήσεις που πραγματοποιούν τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές οδικές μεταφορές ή αν αφορά και εκείνες που χορηγήθηκαν στις επιχειρήσεις που πραγματοποιούν διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων. Πάντως, όπως ορθώς υπενθύμισε το Πρωτοδικείο με τις σκέψεις 163 και 164 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, οι αιτιολογικές σκέψεις της προσβαλλομένης αποφάσεως εξαλείφουν κάθε σχετική αμφιβολία και διευκρινίζουν ότι το χρονικό όριο της 1ης Ιουλίου 1990 ισχύει αποκλειστικώς για τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στην πρώτη κατηγορία επιχειρήσεων και δεν αφορά τις επιχειρήσεις της δεύτερης κατηγορίας. Εξάλλου, η ανάλυση στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 165 της εν λόγω αποφάσεως, η οποία στηρίζεται στη συνεκτίμηση ολόκληρου του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως, συνηγορεί υπέρ της σχετικής απόψεως της Ιταλικής Δημοκρατίας.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

96 Αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της Ιταλικής Δημοκρατίας, το Πρωτοδικείο ορθώς διαπίστωσε, με τη σκέψη 164 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το άρθρο 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι διατυπωμένο κατά τρόπο διφορούμενο όσον αφορά την υποχρέωση αναζητήσεως, η οποία μπορεί να αφορά όλες τις επίδικες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από της θεσπίσεώς τους, ήτοι μόνον τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν από 1ης Ιουλίου 1990.

97 Εν πάση περιπτώσει, επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι το Πρωτοδικείο, στη σκέψη 163 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στηρίχθηκε στη γενική αρχή ότι το διατακτικό μιας πράξεως συνδέεται άρρηκτα με την αιτιολογία της και πρέπει να ερμηνεύεται, αν παρίσταται ανάγκη, λαμβανομένων υπόψη των αιτιολογικών σκέψεων που οδήγησαν στην έκδοσή της (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 15ης Μαΐου 1997, C-355/95 P, TWD κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-2549, σκέψη 21, προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, σκέψη 41).

98 Συναφώς, με τις σκέψεις 164 και 166 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο, αφενός, κατέληξε ότι, υπό το φως των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως και ιδίως του σημείου VIII, τελευταίο εδάφιο, των εν λόγω αιτιολογικών σκέψεων, το άρθρο 4 του διατακτικού της αποφάσεως αυτής πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν βάσει των νόμων 28/1981 και 4/1985 στις επιχειρήσεις που πραγματοποιούν τοπικές, περιφερειακές ή εθνικές μεταφορές από 1ης Ιουλίου 1990 καθώς και εκείνες που χορηγήθηκαν στις επιχειρήσεις που πραγματοποιούν διεθνείς οδικές μεταφορές εμπορευμάτων από της θεσπίσεως των επίδικων ενισχύσεων είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

99 Αφετέρου, με τη σκέψη 165 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η ερμηνεία αυτή προκύπτει από τη διατύπωση του διατακτικού, εξεταζόμενου στο σύνολό του και ότι από την ανάλυση αυτή δεν προκύπτει κανένα σφάλμα εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου.

100 Συνεπώς, το τρίτο σκέλος του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από το εύρος της υποχρεώσεως αναζητήσεως των επίδικων ενισχύσεων, είναι απορριπτέο.

101 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

102 Δεδομένου ότι κανένας από τους δύο λόγους που προέβαλε η Ιταλική Δημοκρατία προς στήριξη της αιτήσεώς της αναιρέσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός, η εν λόγω αίτηση αναιρέσεως είναι απορριπτέα.

Επί των δικαστικών εξόδων

103 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118 του ίδιου κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Το άρθρο 69, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει, εντούτοις, ότι το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων. Δεδομένου ότι η Ιταλική Δημοκρατία και η Collorigh κ.λπ. ηττήθηκαν στο πλαίσιο της κύριας αιτήσεως αναιρέσεως και η Επιτροπή ηττήθηκε στο πλαίσιο της αντίθετης αιτήσεως αναιρέσεως, κάθε διάδικος θα φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως και την αντίθετη αίτηση αναιρέσεως.**

2) **Η Ιταλική Δημοκρατία, η Impresa Edo Collorigh κ.λπ. καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.**

Skouris Cunha Rodrigues Puissochet

Schintgen Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 29 Απριλίου 2004.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος

V. Skouris